

РОЗВИТОК І ПОШИРЕННЯ АСКОХІТОЗУ СОЇ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Антипова Л.К., доктор сільськогосподарських наук, професор

Миколайчук В.Г., кандидат біологічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Шаповалов А.І., начальник відділу прогнозування,

фітосанітарної діагностики та аналізу ризиків

Головне управління Держпродспоживслужби у Миколаївській області, м. Миколаїв

Соя (*Glycine hispida* L.) – одна із самих цінних зернобобових культур не лише у нашій державі, але й у світі. Посівні площі, з яких було зібрано врожай сої в Україні, за період з 2000 р. до 2015 р. зросли від 60,6 до 2135,6 тис. га, тобто в 35,2 рази. Потім, за даними Держстату України, відмічали поступове їх зменшення. Зібрані площі у 2020 р. склали 1364,3 тис. га. Ідентичну ситуацію відстежено і на півдні України. Так, на Миколаївщині, зібрані площі сої за період з 2000 р. до 2015 р. зросли від 5,0 до 20,1 тис. га, тобто в 4 рази, а до 2020 р. вони зменшилися за п'ять років більш ніж втричі – до 6,4 тис. га. За зростання площ посіву сої відзначене значне розповсюдження шкідливих об'єктів.

Сою цінують у всьому світі за вміст у її насінні до 20% високоякісної олії і до 40% білка. Вона уражується багатьма захворюваннями, які щорічно негативно позначаються на врожайності. Низка патогенів спричинюють хвороби насіння, уражують вегетативну листостеблову масу, кореневу та прикореневу біомасу рослини [1]. За умов сьогодення налічують біля 50 різних хвороб сої, зокрема 30 – грибні, 10 – бактеріальні і 6 – вірусні. Їх відмічають у різні фази росту та розвитку рослин у період «проростання насіння-повна стиглість». Хвороби обумовлюють зменшення польової схожості насіння у межах 8-55 %, урожайності – від 15 до 20% і більше, вміст жиру – на 1,6-5,6%, білка – на 4-18% [2].

На посівах сої у 2019-2021 рр. в Миколаївській області мав поширення комплекс різних хвороб. Зокрема у 2019 р. найбільше відзначено було рослин з ознаками ураження іржею, аскохітозом, септоріозом. У 2020 р. знову в соєвих агрофітоценозах, за дуже посушливих умов вегетаційного періоду, виявляли рослини, уражені аскохітозом. Поширення мав і антракноз. 2021 р. характеризувався значно більшою кількістю опадів порівняно із 2020 р. Розвиток і поширення септоріозу найбільшим було у 2021 р. Проте аскохітоз відмічали і за погодних умов цього року.

Збудник аскохітозу сої — мітоспоровий гриб *Ascohyta phaseolum* Sacc. Проявляється на всіх надземних органах рослин від появи сходів до збирання врожаю. Найбільше уражує сою у фазі цвітіння та на початку дозрівання. Найвищий відсоток уражених площ (33%) відзначено у 2019 р., а найменше (10%) – у більш посушливому 2020 р. Значно більше виявлено уражених рослин за достатньо зволжених умов 2021 р. Розвиток хвороби у 2019 р. і 2021 р. досяг рівня 5%. Деяко меншим (3%) цей показник зафіксовано за погодних умов у період дозрівання насіння сої в 2020 р. Аскохітоз може бути причиною випадання сходів і дорослих рослин, зменшення урожаю сої, зниження схожості насіння на 25–40% та погіршення його якості.

Література

1. Розора Л., Соловійов О. Хвороби вегетативної маси сої та засоби їх контролю. URL: <https://www.syngenta.ua/korysna-agronomichna-informaciya/maysternya-agrariya/hvoroby-vegetatyvnoyi-masy-soyi-ta-zasoby-yih>
2. Бабич А.О., Колісник С.І., Венедіктов О.М. Стійкість агрофітоценозу сої. *Карантин і захист рослин*. 2006. № 6. С. 11-14.
3. Кириченко В.В., Рябуха С.С., Кобизева Л.Н., Посилаєва О.О., Чернищенко П.В. Соя (*Glycine max* (L.) Merr.). URL: <https://yuriev.com.ua/assets/files/knigi/soya-monografiya-7.pdf>